

¿L'inici de la desintegració de la UE?

La principal conseqüència de la victòria del no és la fi del mite de la irreversibilitat del procés d'integració iniciat als anys cinquanta. Per primer cop un país abandona la Unió, en un moment en què l'escepticisme de la població sobre el projecte europeu i la manera com l'apliquen els estats i les institucions comunitàries és molt gran. Ja ho era el gener del 2013, quan David Cameron va proposar el referèndum, comptant a negociar condicions especials per seguir a la UE. El cert és que el resultat de les negociacions, amb un alt grau de gestualitat i de barroquisme, ni tan sols ha estat central a la campanya.

Les primeres reaccions mostren que aquest no serà probablement l'últim referèndum als estats membres sobre la pertinença a la Unió Europea, o sobre temes connexos (unificació de les Illes, independència d'Escòcia), tenint en compte les reaccions de partits ultranacionalistes en molts països. Altres estats poden seguir l'exemple del Regne Unit. Primer, per la deriva elitista, mercantilista, tecnocràtica, inefficient a l'hora de prendre decisions i allunyada dels valors fundacionals del procés d'integració. Però també per la presència de noves fractures polítiques, ben presents en el resultat del Brexit. En destaquen tres: a) la creixent desafecció de la majoria de la població cap a les elits polítiques, que es manifesta en moltes conteses electorals; b) l'impacte desvertebrador de les desigualtats i els greuges creixents entre classes socials i entre territoris a cada país (Irlanda del Nord i Escòcia han votat a favor de la permanència; Anglaterra i Gal·les, en contra); i c) la generacional que separa la gent de menys de 40 anys dels segments de població més grans, i que està alterant la con-

RAFAEL GRASA

PROFESSOR DE RELACIONS
INTERNACIONALS DE LA UAB

ducta electoral i el sistema de partits polítics arreu (dijous la població de més de 50 anys va votar abandonar la UE, i la gent de menys de 45 anys va optar per la permanència). Aquestes tres fractures seguiran tenint un fort impacte els pròxims anys i poden accelerar el procés de desintegració europea. De fet, els imperis comencen a desintegrar-se pel centre i no per la perifèria; la sortida del Regne Unit afecta el centre del procés europeu.

Fins ara les reaccions han estat les esperades: desencís; crida a la tranquil·litat, atès que l'article 50 del Tractat dóna als Vint-i-set la clau de volta de les negociacions per a la sortida i per al nou tipus de relació a establir, i apel·lació a aprofitar la crisi, sostenint que la solució és més Europa, per accelerar la integració. Al meu parer, són reaccions retòriques: les declaracions difícilment coincidiran amb el que s'esdevindrà.

Caldria començar per fer una anàlisi autocrítica del que ha passat, bandejant el discurs dominant: la causa única és la "irresponsabilitat" de Cameron i el recurs insensat a consultes directes a la població sobre temes complicats, i la solució, deixar el tema exclusivament en mans dels polítics. És una solució que acceleraria la des-

integració. Cal acceptar que les fractures esmentades i la deriva tecnocràtica i mercantilista de la UE són part del problema de desafecció de la població europea, i l'exemple del Brexit reforçarà la seva presència a l'agenda política.

Segon, l'article 50, tot i ser un full de ruta important, no evitarà que el procés de negociació sigui complex i llarg (alguns temes tindran seqüeles durant una dècada). D'una banda, el Regne Unit té a les seves mans concretar quan demana l'inici de les negociacions (no serà abans del nomenament del nou primer ministre) i dos anys de termini. Abans haurà de decidir si opta per una sortida total i una relació regida per les regles de l'Organització Mundial del Comerç (sense cap legislació europea, sense acceptació de migrants i sense contribució al pressupost) o per tractats d'associació més inclusius (a la manera del de Noruega i l'Espai Econòmic Europeu, o del de Suïssa), que impliquen participació parcial en el mercat únic, aportació als pressupostos i acceptació de trànsit i drets per als ciutadans europeus. Independentment de la tria, les negociacions seran difícils, atès que molts dels Vint-i-set tenen importants interessos econòmics al Regne Unit. I, finalment, apel·lar a "més Europa" és retòricament senzill però fàcticament complicat per a la Unió Europea des de fa més d'una dècada.

El cert és que no hi ha fulls de ruta ni, al meu parer, conductor de confiança. El Manifest de Ventotene, 75 anys després, ens dóna pistes: "[Els enemics d'Europa] són les forces reaccionàries que malden per preservar els privilegis dels estats sobirans, els egoismes corporatius de la riquesa parasitària, és a dir, el militarisme imperialista, el desordre econòmic i l'explotació dels febles".